

Vurdering af kvalitative artikler

Udgangspunktet for vurdering af forskningsartikler er den ideelle artikel udarbejdet på baggrund af det ideelle forskningsprojekt. I alle forskningsprojekter er der imidlertid metodiske problemer af forskellig art, der påvirker forskningsprocessen. Det er derfor vigtigt at kunne vurdere betydningen af disse problemer i forhold til troværdigheden af artiklens resultater.

Denne artikel er en systematisk gennemgang af, hvordan man vurderer artikler om kvalitative forskningsprojekter. Der sammenlignes løbende med kvalitetskriterierne for kvantitative artikler, idet hensigten således er at bibringe læseren en forståelse af forskelle og ligheder mellem vurdering af artikler om kvantitative og kvalitative forskningsartikler.

Afgrænsning af, hvad der forstås ved kvalitativ forskning, er forskelligt, men i denne artikel er udgangspunktet, at kvalitativ forskning både anvender kvalitative dataindsamlingsmetoder og kvalitative metoder i bearbejdningen af data.

Genstandsfeltet

Formålet med kvalitative forskningsmetoder er *"to study things in their natural setting, attempting to make sense of, or interpret, phenomena in terms of the meanings people brings to them"* (5). Genstandsfeltet inden for kvalitativ forskning er således typisk noget, som man gerne vil forstå, f.eks. en patients oplevelse af sin livsverden (7). Genstandsfeltet kan også være et begreb eller et fænomen, der ønskes udforsket eller udvikling af teorier og hypoteser om forskellige sammenhænge. Heroverfor står kvantitativ forskning, der tilstræber at *forklare* en hypotese, og som kan gøres op i tal (hvor mange, hvor hyppigt, hvor signifikant er en forskel osv.)

I kvalitativ forskning er hensigten ud fra systematisk indsamlede data at opfange essensen og systematisere dem på en så datanær måde som muligt, hvorefter der foretages en analyse. Kvalitativ forskning inden for fysioterapi beskæftiger sig typisk med patientperspektivet på behandlingsforløb f.eks. som patienttilfredshedsundersøgelser, belysning af samarbejdsrelationer, patient-terapeutforholdet eller fysioterapeuters opfattelse af særlige problemstillinger.

Det kvalitative design

Inden for både kvantitative og kvalitative undersøgelser er den teoretiske referenceramme styrende for tilrettelæggelsen af undersøgelsen. Sundhedsvidenskabelig forskning med kvalitative metoder henter ofte det teoretiske grundlag inden for humanistiske områder som psykologi, pædagogik, kommunikation eller sociologi. I kvalitative undersøgelser lægges stor vægt på, at det teoretiske grundlag tydeliggøres, således at væsentlige begreber og sammenhænge står klart for læseren. Dette skyldes, at validiteten og almengørel-

sen af en kvalitativ undersøgelse bl.a. hviler på, at metoden er gennemskelig for læseren. Desuden skal medtages empiriske undersøgelser, der belyser teoriens praktiske anvendelighed.

I det følgende gennemgås hvilke kvalitetskriterier, der bør ligge til grund for vurdering af en kvalitativ artikel. Der tages udgangspunkt i de afsnit, som en videnskabelig artikel typisk indeholder, nemlig *baggrund, materiale, metode, resultater og diskussion* med særlig vægt på vurdering af reliabilitet og validitet. Udgangspunktet er interviewdata indsamlet individuelt, men vurderingskriterierne kan fuldt ud overføres til fokusgruppeinterview og observationsdata.

Baggrund – undersøgelsens formål og teorigrundlag

Baggrunden skal give læseren en forklaring på, hvorfor undersøgelsen skulle laves. Her skal rides op, hvad man ved inden for området, og udgangspunktet vil inden for sundhedsvidenskab typisk være epidemiologiske data, dvs. hvor stort er problemet, er det stigende, i hvilken befolkningsgruppe forekommer det osv. Læseren skal her præsenteres for andre empiriske undersøgelser, som har beskæftiget sig med problemstillingen. Afsnittet skal munde ud i hvad man *ikke* ved, og det fører frem til *formålet* med netop denne undersøgelse og en afgrænsning af forskningsspørgsmålet.

Faktaboks 1 viser centrale kriterier til vurdering af forskningsspørgsmålet (2).

Vurdering af forskningsspørgsmålet

- er det klart formuleret?
- har det sammenhæng med formålet?
- er den teoretiske og empiriske baggrund velbeskrevet?
- er der redegjort for forskerens forforståelse?
- er det relevant for klinisk praksis?
- er det opstået på baggrund af et klart beskrevet behov?
- er den kvalitative metode velegnet til besvarelse af spørgsmålet?

Forskningsspørgsmål, som berettiger et kvalitativt design vil typisk være et ønske om en dybere forståelse af menneskers livsverden, at der er begrænset viden på området eller omkring betydningen af et begreb. Det vil således være vanskeligt f.eks. at lave et spørgeskema, hvis man ikke ved, hvad man skal spørge om, og en kvalitativ undersøgelse kan derfor bidrage til bedre forståelse og eventuelt hypotesedannelse om genstandsfeltet.

Forskningsspørgsmålet skal være forankret i en teoretisk referenceramme, der skal præsenteres i baggrunden på en måde, som gør det muligt for læseren at bedømme

resultaterne ud fra teorien. Det vil sige, at det ikke er tilstrækkeligt blot at nævne, at udgangspunktet f.eks. er en teori om kommunikation, men den skal beskrives og belyses med særligt fokus på det forskningsspørgsmål, der stilles. Manglende præsentation af teorien er en trussel mod undersøgelsens validitet særlig inden for sundhedsvidenskabelig forskning (9).

Den valgte teoretiske referenceramme afspejler forskerens *forforståelse*, som skal fremgå klart. I kvalitativ forskning indgår forskeren i processen, og for at læseren kan bedømme baggrunden for forskerens tolkning af data, skal læseren kende hans eller hendes faglige perspektiv, eventuelle hypoteser og den valgte teoretiske referenceramme (9). Det er således meget anderledes end i kvantitativ forskning, hvor omhyggeligt beskrevne procedurer netop skal sikre imod indflydelse af forskerens selv og af tilfældigheder.

Der kan i videnskabelige tidsskrifter være forskellige krav til, hvor eksplicit forskeren skal redegøre for sin forforståelse. Det er f.eks. forskelligt om brugen af *jeg*-form er acceptabel, og hvis dette ikke er tilfældet, giver det ikke mening at redegøre for personlige erfaringer og personligt udgangspunkt.

Materiale – udvælgelse af deltagerne

Materialet vil i kvalitative undersøgelser typisk være personer, der følgelig benævnes deltagerne. Udvalget skal være beskrevet, og der skal være god sammenhæng mellem undersøgelsens formål, og måden hvorpå deltagerne er udvalgt. I kvantitative undersøgelser tilsigter man kvantitativ repræsentativitet, det vil sige at deltagerne er udtrukket ved en tilfældig stikprøve, og på alle væsentlige punkter ligner den gruppe af mennesker, som de blev udtrukket fra (2). Alle i målgruppen principielt skal have lige mulighed for at indgå i undersøgelsen, således at man med statistisk sikkerhed kan sige noget om fænomenets udbredelse og variation.

I kvalitative undersøgelser tilsigter man derimod kvalitativ repræsentativitet, det vil sige at forskeren overvejer det kausale felt. Deltagerne skal via deres forskellige kvalitative karakteristika (f.eks. alder, køn, social status, sygdomsvarighed eller -alvor) give mulighed for at belyse forskellige aspekter og nuancer af genstandsfeltet. Udvalget kan derfor være foretaget strategisk eller teoretisk, det vil sige at man f.eks. gerne vil have spredning på demografiske data eller spredning på, hvad den teoretiske referenceramme siger om det kausale felt (12).

Faktaboks 2 viser centrale vurderingskriterier for udvælgelse af materiale (3).

Vurdering af personudvælgelse

- er udvælgelsesmetoden begrundet?
- repræsenterer deltagerne væsentlige relevante kvaliteter i forhold til forskningsspørgsmålet?
- er det sandsynligt at deltagerne kan belyse forskningsspørgsmålet?
- præsenteres deltagerne overskueligt og relevant?

Modsat kvantitative undersøgelser er det helt legalt undervejs at fastlægge gruppen af deltagere løbende for at belyse flere nuancer af feltet. Snowball sampling, hvor deltagerne udvælges løbende alt afhængig af, hvad foregående interviews belyste, anses ofte for at være en ideel udvælgelsesmetode i kvalitative undersøgelser, men den er vanskelig at gennemføre i praksis. Hvilken metode, der er benyttet i udvælgelsen skal fremgå klart og velbegrunderet og have en tydelig sammenhæng med forskningsspørgsmålet.

Deltagerne præsenteres med de væsentligste karakteristika enten i dette afsnit eller i resultatafsnittet. Der er i kvalitative undersøgelser de samme krav til en klar præsentation som i kvantitative undersøgelser, uanset hvordan deltagerne er blevet indlemmet, eller hvordan oplysningerne er fremkommet. Opstilling i en tabel giver læseren et godt overblik over deltagerens demografiske data og andre relevante oplysninger. I samme tabel er det en fordel, hvis deltagerne har en kodebetegnelse eller et opdigtet navn, som kan anvendes i resultatafsnittet. Hvis der f.eks. anvendes citater, skal man kunne gå tilbage til tabellen og vurdere resultaterne på baggrund af oplysningerne om den deltager, som omtales.

Antallet af deltagere er ikke afgørende for undersøgelsens kvalitet, men afhænger af forskningsspørgsmålet. Der skal være tilstrækkelig mange til, at der opnås datamætning, dvs. at det er de samme temaer og mønstre, der viser sig i materialet (9), og samtidig skal det ikke være flere end data er til at håndtere og overskue.

Metode – vurdering af processen

Både i kvantitative og kvalitative artikler skal den videnskabelige metode være beskrevet fyldestgørende. I kvantitative undersøgelser er fremgangsmåden nøje fastlagt på forhånd og nedskrevet i en protokol. Det skal bl.a. sikre, at metoden kan reproducere, og at tilfældighedernes indflydelse er minimeret eller taget højde for i designet. Målemetoderne skal være undersøgt for deres målestabilitet og konsistens (reliabilitet), og deres validitet skal ligeledes være vurderet. Beskrivelsen i en artikel skal være udførlig og præcis og gerne med referencer til andre, der har anvendt målemetoderne eller designet inden for området.

I artikler omhandlende kvalitative undersøgelser er det også et vurderingskriterium, at metoden er nøje beskrevet, men fleksibiliteten i det kvalitative design bevirker, at metoden kan ændre sig undervejs, og disse ændringer skal der redegøres for.

Både dataindsamlings- og databearbejdningsmetoder skal være beskrevet, og i det følgende gennemgås kvalitetskriterier, som danner grundlag for bedømmelsen af en artikel.

Metoder til dataindsamling

Dataindsamlingsmetoder skal beskrive rammerne for interviews, det vil sige, hvor det foregik, hvem var tilstede, hvor lang tid det tog, om der blev anvendt båndoptager. Det sidste er ikke et krav, men det højner reliabili-

teten, at det teknisk er muligt at gengive det sagte og kontrollere rådata (8). Beskrivelsen af dataindsamlingen skal være således, at læseren kan bedømme kvaliteten.

Faktaboks 3 viser centrale vurderingskriterier for dataindsamlingsmetoder med udgangspunkt interview (3).

Vurdering af dataindsamlingsmetoder

- er der redegjort for de fysiske rammer?
- er der redegjort for andre omstændigheder f.eks. andre tilstedeværende, tidspunkt på dagen i forhold til f.eks. træning?
- har interviewer personlige relationer til deltagerne?
- præsenteres interviewguiden og er der redegjort for baggrunden for tilblivelsen?
- er der anvendt lyd- eller videobåndoptager af god kvalitet?
- oplyses om interviewets varighed?
- anvendes flere forskellige kilder til belysning af forskningsspørgsmålet (kildetriangulering)?

Det er mere troværdigt, at f.eks. en patient har udtalt sig åbent om forholdene i en afdeling, hvis interviewet foregik i patientens hjem og ikke på afdelingen. Oplysninger om interviewets varighed giver mulighed for, at læseren kan bedømme, om forskeren har været emnet grundigt igennem og har haft mulighed for at vende temaerne flere gange. Ligeledes kan det være relevant at oplyse, om interviewet er foregået f.eks. umiddelbart efter træning, og sidst, men ikke mindst hvem foretog interviewet. Det vil typisk være forskeren selv, men vedkommendes eventuelle relationer til deltagerne skal fremgå. Data bliver således mindre valide, hvis forskeren selv forestår den træning, der er genstandsfeltet og selv interviewer patienten om det, eller hvis en kollega på samme afdeling interviewes om det psykiske arbejdsmiljø.

Det er sjældent, at forskeren går fuldstændig åbent ind til et interview. Han eller hun har i sin forforståelse nogle forestillinger om, hvilke centrale temaer, der skal belyses og disse præsenteres for læseren i form af en interviewguide med centrale temaer. Temaerne skal være relevante for forskningsspørgsmålet og afspejle den valgte teoretiske referenceramme. Der bør være foretaget pilotinterview med afprøvning af interviewguiden og interviewteknikken, også selv om det er en øvet interviewer.

Modsat det strukturerede interview med brug af spørgeskema er fleksibilitet centralt ved det kvalitative interview. Det vil sige, at det skal fremgå, at interviewer var åben for at erkende nye temaer. Det medfører, at interviewguiden løbende udvikles, hvilket skal nævnes eller markeres i interviewguiden.

Det anses ofte for en svaghed ved kvalitativ forskning, at forskeren indgår i en tæt proces med deltagerne, men samtidig er det netop styrken, i og med at forskeren gennem den tætte kontakt får information, som ellers ikke ville være opnåelig. For at sandsynliggøre at

deltagerens meninger og holdninger forstås rigtigt i interviewsituationen, kan det med fordel tydeliggøres, hvilke type spørgsmål, der blev stillet for at sikre validiteten. Det kan f.eks. gøres ved at nævne, at der er stillet opfølgende og fortolkende spørgsmål undervejs som f.eks. "Det jeg hører dig sige er ..., er det rigtigt" eller "Du sagde før at ... kan du fortælle lidt mere om det" (7). Hermed markeres også, at analyseprocessen starter allerede under dataindsamlingen.

Metoder til databearbejdning

I kvantitativ forskning omtales databearbejdning metoder kort med beskrivelse af, hvordan data er sammenstillet til at belyse forskellige dele af forskningsspørgsmålet samt den eller de anvendte statistiske metoder og det anvendte statistikprogram. Inden for kvalitativ forskning skal der redegøres klart og fyldestgørende for, hvilke metoder, der er anvendt til dataanalysen, idet en del af undersøgelsens validitet hviler på denne beskrivelse.

Faktaboks 4 viser centrale vurderingskriterier for databearbejdning metoder (4).

Vurdering af databearbejdning metoder

- hvor relevant er analysen og tolkningen?
- hvor omfattende er analysen og tolkningen og hvor veldefineret er de enkelte dele af analysen og tolkningen?
- anvendes flere forskellige perspektiver i analysefasen (forskertriangulering)?
- anvendes flere forskellige teoretiske perspektiver i analysen af data (teoritriangulering)?

Det skal oplyses, om interviewene er udskrevet i fuld længde eller mindre, hvem gjorde det og hvor mange sider udskrift det blev samt eventuelt hvor mange af disse sider, der udgjorde datamaterialet. Det skal endvidere oplyses, hvordan man har sikret sig, at udskrifterne var præcise. Hvis udskrifterne har været sendt til godkendelse hos deltagerne, skal det fremgå, om det har medført ændringer. Hvis det er tilfældet, er der egentlig tale om et nyt datasæt. Det skal endvidere fremgå, hvis man ikke har anvendt alle data, men kun uddrag.

Det er et absolut kvalitetskriterium, at der er foretaget en systematisk dataanalyse, således at resultaterne ikke er fremkommet tilfældigt på baggrund af, hvad forskeren ved en hurtig gennemlæsning syntes, var interessant. Der findes forskellige metoder, der er velbeskrevne i litteraturen (5, 10), men fælles for dem alle er, at de kræver øvelse og en systematisk tilgang. Det skal fremgå af artiklen, hvilken metode der er anvendt, hvordan fremgangsmåden har været samt hvem, eller hvor mange, der har været involveret i kodningen. Reliabiliteten af databearbejdningen øges således, når den har involveret flere personer, som uafhængigt af hinanden har foretaget kodning, analyse og sammenfatning af data (6).

Der er udviklet programmer til kvalitativ databearbejdning, og hvis disse anvendes, skal det fremgå. Det er imidlertid væsentligt, at den valgte metode

står i realistisk forhold til datamaterialets omfang og de givne tidsrammer.

Resultater – præsentation og troværdighed

Resultatafsnittet kan med fordel indledes med en oversigt over de vigtigste fund, hvorefter centrale temaer præsenteres. Disse kan præsenteres på to forskellige måder. Resultaterne kan præsenteres alene, som det gøres i kvantitativ forskning, med det ses ofte, at resultaterne præsenteres i temaer, hvor hvert tema diskuteres umiddelbart.

Fremstillingen skal være klar og uden mange værdiladende ord. Formuleringen skal være således, at der henføres til deltagerne og kun til dem, dvs. at der ikke anvendes generelle vendinger indeholdende f.eks. *man* (5). Fremstillingen skal være løftet op over rent referat af interviewene og bære præg af, at der er foregået en analyse på baggrund af den teoretiske referenceramme.

Faktaboks 5 viser centrale vurderingskriterier for resultaterne med udgangspunkt interviewdata (4).

Vurdering af resultaterne

- er datamængden tilstrækkelig til at kunne give en tilstrækkelig dybtgående og bred beskrivelse af forskningsspørgsmålet?
- sandsynliggøres det at hele datamaterialet anvendes – eller redegøres der for udvælgelseskriterier?
- anvendes løbende analyse og ændringer af dataindsamlingens metoden (iterativ metode)?
- er deltagerne egnede til at belyse forskningsspørgsmålet?
- hvad er sammenhængen mellem kategorierne og er de klart beskrevet?

Den kodning, der er foretaget, skal løfte emnekategorierne op over rene benævnelser og præsentere nogle samlende emnekategorier, temaer og mønstre i materialet. Temaerne behøver ikke at være de samme som i interviewguiden, da data meget vel kan have vist noget andet interessant, hvilket forskeren være åben for (10).

Præsentationen skal bære præg af, at forskeren kender sit stof på tværs af datamaterialet, og for læseren er i stand til at tydeliggøre graden af korrespondens i data, dvs. at ligheder og forskelle belyses på tværs af materialet (11). Koherens i data, dvs. sammenhænge mellem begreberne og temaerne samt disses dynamiske funktion på tværs skal endvidere fremstå klart. Det kan være en fordel at præsentere fænomener eller emnekategorier og disses dimensioner i en tabel, således at læseren får et overblik over materialet.

Sædvanligvis, men ikke altid, krydres med citater fra interviewene. Disse skal være centrale, korte og repræsentere alle interviewpersoner, og de skal have en identifikation, som kan føres tilbage til præsentationen af deltagerne (5). Citaterne skal understøtte teksten og skal være korte og velvalgte, dvs. interessante for læseren. De kan både være centrale for, hvad flere

deltagere har givet udtryk for, eller de kan have til formål at belyse modsætninger. Sidstnævnte øger validiteten, idet det viser, at forskeren ikke blot er gået efter at få bekræftet sin forforståelse.

Det er normalt ikke hensigtsmæssigt at anvende kvantitative udtryk, som f.eks. at 9 ud af 12 mente, eller halvdelen så sådan og sådan på det. Hensigten har netop ikke været at finde ligheder og hyppigheder, men derimod nuancer og forskelle inden for genstandsfeltet. Alligevel kan det dog være på sin plads i mindre grad at anvende en eller anden grad af kvantitative udtryk, hvis det er særlig centralt eller påfaldende.

Diskussion – resultater, metode og teori

En god diskussion sætter resultaterne i forhold til den teoretiske referenceramme og andre empiriske undersøgelser og er desuden kritisk overfor resultaterne på baggrund af metoden.

Faktaboks 6 viser centrale vurderingskriterier for diskussionen (4).

Vurdering af diskussionen

- er de enkelte af konklusionen tilstrækkeligt udviklet og illustreret?
- hvordan passer den empiriske teori ind i den eksisterende teori og forestillinger på området?
- har forskeren været åben for erkendelse af nye teorier eller sammenhænge?
- diskuteres svagheder og styrkes ved undersøgelsens design og metode?
- bidrager resultaterne til bedre forståelse af klinisk praksis?
- diskuteres om resultaterne kan almengøres?

Diskussionen bør indledes med en sammenfatning af resultaterne, således at læseren får et overblik over det ofte ret omfattende afsnit. Derefter sættes resultaterne i relation til den teoretiske referenceramme, der dannede udgangspunkt for undersøgelsen, og resultaterne sammenholdes med andre empiriske undersøgelser inden for området. Der vil ofte i data have vist sig andre teorier og nye måder at forstå sammenhænge på.

Når det forekommer, skal disse nytilkomne teorier og deres relation til data og til den oprindelige teori præsenteres i diskussionen. Det anses for god kvalitet i en kvalitativ undersøgelse, hvis forskeren har været åben overfor nye måder at se tingene på og demonstrerer, at han eller hun i databearbejdningen har lagt sin forforståelse til side (9). Vurdering af reliabilitet i videnskabelige undersøgelser omfatter de forhold, der har indflydelse på målemetodens stabilitet og konsistens, således at resultaterne er pålidelige og dermed reproducerbare.

I vurdering af kvantitative artikler bedømmes pålideligheden på om måleinstrumentets præcision og objektivitet er sikret, om måden at anvende måleinstrumentet på er kalibreret mellem flere undersøgere, og om der eventuelt er foretaget statistisk beregning af måleusikkerheden mellem flere undersøgere (inter-observatørva-

riation) og mellem den enkelte undersøggers gentagne målinger (intra-observatorvariation) (1). I kvalitative undersøgelser har reliabiliteten ikke samme fremtrædende plads i vurderingen, idet alene forskerens involvering i processen i en kvalitativ undersøgelse gør det vanskeligt at forestille sig, at andre umiddelbart kan gentage dataindsamlingen og opnå samme resultat. Alligevel er der nogle forhold, som kan bidrage til pålideligheden.

I dataindsamlingen er det f.eks. om forskeren på trods af interviewerfaring har gennemført pilotinterview både for at øve egne færdigheder og for at afprøve den teoretiske referenceramme. Data skal være korrekt reproduceret fra interviewsituationen til bånd og videre til tekst, udskriften skal være ordret i sin fulde længde og tjekket grundigt, og der skal være overensstemmelse mellem forskerens feltnotater og nedskrevne indtryk af interviewet umiddelbart efter afslutningen. Det er alt sammen forhold, som skal beskrives, for at læseren kan danne sig et indtryk af reliabiliteten. Forskeren kan endvidere sikre konsistensen af databearbejdningen ved, at et uafhængigt panel koder tilfældige udsnit af rådata til emnekategorier. Panelet kan også inddrages i at undersøges datas korrespondens, det vil sige ligheder og forskelle i begreberne i tilfældigt udvalgte udsnit af data (1).

Validiteten er mere nærliggende at vurdere og diskutere, dvs. er data troværdige og kan analysen anses for gyldig. Validiteten hviler derfor også til en vis grad på metoden, idet det skal være muligt at følge beslutningsprocessen vedrørende metoden, og det skal ansueliggøres, at forskeren har sikret sig at deltageren mente, hvad han/hun sagde (9). Desuden skal det ansueliggøres, at data opfattes i den kontekst, det er ment. Heri ligge bl.a., at forskeren har været grundig og systematisk i sin databearbejdning og har været stoffet igennem mange gange. Validiteten er ringe, hvis artiklen efterlader det indtryk, at forskeren blot har anvendt de data, der passede til forforståelsen.

Endelig hviler validiteten på, om den teoretiske referencerammer var gyldig og logisk at anvende, og om eventuelle andre teorier eller en ny forståelse af sammenhænge blev bragt på banen (4). Resultaterne skal således ikke stå for sig selv uden en teoretisk forankring, som skal være logisk og dækkende.

Ekstern validitet diskuteres i kvantitative forskningsartikler på baggrund af om statistisk signifikante resultater kan generaliseres til hele populationen (2). Det hviler på en antagelse om, at man har taget højde for tilfældighedernes indflydelse i udvælgelsen gennem en stor stikprøve, at målemetoderne er reliable og validerede, samt at man har beskrevet og fulgt en forsøgsprotokol, som tager højde for alle tænkelige tilfældigheder eller undersøger, om de findes både i kontrol- og undersøgelsesgruppen.

I kvalitativ forskning er det en forudsætning for at overveje en eller anden grad af generaliserbarhed, at deltagerne er en veldefineret og velbeskrevet gruppe (2). Som regel anses det imidlertid for mere rimeligt at tale om begrebsmæssig generaliserbarhed eller almen-

gørelse. Almengørelse betyder, at man forholder sig til, om resultaterne i én eller anden udstrækning er almenne for en gruppe. Almengørelse hviler på tre forhold. Det ene er, om resultaterne er forankret i én eller flere teorier, dvs. at resultaterne kan forklares og er valide i forhold til den valgte referenceramme og til eventuelle andre teorier, som viste sig i dataanalysen. Det andet er, om der er pragmatisk validitet, dvs. om resultaterne kan anvendes i klinisk praksis og endelig om metoden er beskrevet på en sådan måde, at det er sandsynliggjort, at data er pålidelige og troværdige.

Sædvanligvis afsluttes forskningsartikler med perspektivering og konklusion, hvilket også skal være tilfældet for den kvalitative artikel. Her skal perspektiveringen forholde sig til undersøgelsens praktiske anvendelse og vil desuden typisk pege på behov for yderligere undersøgelser af området. Konklusionen skal være præcis og sat i forhold til den teoretiske referenceramme og skal ikke lægge op til mere, end resultaterne kan bære.

Afslutning

Det er vigtigt at kunne vurdere kvalitative forskningsresultater på en systematisk måde, således at artiklerne ikke kasseres på baggrund af enkelte skønhedsfejl, men de forskellige metodiske problemer vurderes i forhold til, hvilken betydning det har for resultatet. Endvidere skal læseren være klar over, at der i de fleste tidsskrifter er en begrænsning på artiklernes længde. Det kan medføre, at dele af undersøgelsen er utilstrækkeligt beskrevet, og læseren derfor har vanskeligt ved at vurdere undersøgelsens validitet.

Referencer

1. Appleton J. *Analysing qualitative interview data: addressing issues of reliability and validity*. *J Advanced Nursing* 1995; 22: 993-97.
2. Carr L. *The strengths and weaknesses of quantitative and qualitative research: what method for nursing*. *J Advanced Nursing* 1994; 20: 716-21.
3. Giacomini MK, Cook DJ. *Users' guide to medical literature, XXIII. Qualitative research in health care A. are the results of the study valid?* *JAMA* 2000; 284: 357-62
4. Giacomini MK, Cook DJ. *Users' guide to medical literature, XXIII. Qualitative research in health care B. What are the results and how do they help me care for my patients?* *JAMA* 2000; 284: 478-82
5. Greenhalgh T. *How to read a paper: Papers that go beyond numbers (qualitative research)*. *BMJ* 1997; 315: 740-43.
6. Hind P, Scandrett Hibden S, McAulay L. *Further assessment of a method to estimate reliability and validity of qualitative research*. *J Advanced Nursing* 1990; 15: 430-35.
7. Kvale S. *Interview*. København: Hans Reitzels Forlag, 2000.
8. Locke S. *Qualitative research and data analysis*. *Br J Ther Rehab* 1998; 5: 357-61.
9. Malterud K. *Kvalitative metoder I medisinsk forskning. En innføring*. Oslo: Tano Aschehoug, 1996.
10. Malterud K. *Qualitative research: standards, challenges, and guidelines*. *Lancet* 2001; 358: 483-88.
11. Schultz Jørgensen P. *Om kvalitative analyser og deres gyldighed*. *Nord Psykol* 1989; 41: 25-41.
12. Wackerhausen S. *Kausal-felt metoden. En metode til udvælgelse af personer i kvalitative undersøgelser*. *Nyt om Forskning* 1996; 2: 27-31.